

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
KKV-FEJLESZTÉS**

Időszak:

2012. október

Dátum:

2012. november 21.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
Gazdaságkutató zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖMÖRÖSI GAZDASÁGI ZÁRT KÖRŰ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Tartalom

<i>Vezetői összefoglaló</i>	<i>1</i>
<i>A KKV szektor általános jellemzése</i>	<i>3</i>
Foglalkoztatottak száma vállalati létszám kategóriák szerint.....	3
Vállalkozások száma.....	4
<i>Konjunktúra indexek.....</i>	<i>5</i>
Vállalati felmérések	5
KKV indexek	7
<i>A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása.....</i>	<i>9</i>
Piaci finanszírozás	9
Központi programok	11
<i>Szabályozási környezet.....</i>	<i>13</i>
<i>Bizottsági elemzés a KKV-k helyzetéről</i>	<i>13</i>
Iparági különbségek.....	15
Technológia és tudás	16
Magyarország a nemzetközi adatok tükrében.....	17

Vezetői összefoglaló

A regisztrált vállalkozások száma szeptemberben nőtt, az emelkedés ugyanakkor szinte kizárólag a mikrovállalkozások kategóriájában volt megfigyelhető. A foglalkoztatottak száma jól láthatóan minden méretkategóriában csökkent a válság előtti szinthez képest, még nem sikerült elérni egyik vállalkozási kategóriában sem a 2008-as szintet – de hozzá kell tenni, hogy az öt fő alatti vállalkozásokról kevés információval rendelkezünk év közben.

A vállalkozások várakozásai érdemben nem javultak az elmúlt hónapban. Az Európai Unió tagállamaiban – az Eurostat ajánlásai alapján összeállított, közös módszertan szerint – végzett felmérések szerint a várakozások csak a kiskereskedelembe javultak, az építőiparban jelentős volt a visszaesés. Magyarországon az év eleji szerény emelkedést májusban zuhanás, azóta pedig enyhe hullámváz követte.

Az Economist Intelligence Unit novemberben publikált jelentésében öt fejlődő és öt fejlett országbeli KKV-kat kérdeztek meg a növekedési lehetőségekről. A megkérdezett vállalkozások jelentős része mind a fejlődő mind a fejlett országokban növekedésre számítanak az elkövetkező három évben, rövid távon ugyanakkor nem számítanak elmozdulásra.

A kis- és középvállalkozásokra vonatkozó bizalmi indexek közül a Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI) vállalati konjunktúra indexét aktualizálták a megfigyelt időszakban. **A vállalatok várakozásai alapján stagnálás, illetve a romló üzleti klíma várható 2012 végén, 2013 elején a magyar gazdaságban.** A foglalkoztatási várakozások az építőiparban – összhangban a pesszimista várakozásokkal – jelentősen rosszabbak lettek, a többi ágazatban kissé javultak.

A K&H és GfK közös felmérése szerint a 100 és 300 millió forintos árbevételű kisvállalkozások a legpesszimistábbak, míg a középvállalkozások árbevétel várakozásai jelentősen nőttek.

Az Európai Parlament októberben elfogadta a „Kis- és középvállalkozások: versenyképesség és üzleti lehetőségek”¹ című jelentését. A jelentés lényeges elmozdulást tükröz az uniós és tagállami szabályozási környezet harmonizációjára tett törekvések tekintetében. Az anyag többször felhívja a figyelmet a tagállamok közti különbségekből adódó problémákra. **Az adminisztrációs terhek csökkentésére irányuló brüsszeli kezdeményezésekre lehet számítani a jövőben.**

Az Európai Bizottság 2012. október közepén jelentette meg a KKV szektorról szóló éves jelentését. **Európai szinten a KKV szektor foglalkoztatja a teljes létszám 67 százalékát és adja a GDP 58 százalékát.** A Bizottság 2011-re és 2012-re vonatkozó becslései alapján a

¹<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0387+0+DOC+XML+V0//HU>

szektor hozzáadott értéke folyamatosan növekvő, míg a foglalkoztatottságra gyakorolt hatását tekintve stagnál. A szektor lassan – hozzáadott érték tekintetében – eléri a válság előtti, 2008-as szintet.

Az átlag mögött azonban jelentős különbségek fedezhetők fel. Míg vannak tagállamok, ahol a szektor a válság előtti szintet meghaladóan teljesít (Németország, Ausztria), addig többségben vannak azok az országok ahol még jelentősen elmarad a szektor teljesítménye a 2008-as szinttől (húsz ország).

A jelentés arra a megállapításra jut, hogy a high-tech és tudásintenzív vállalkozások tudták sikerebben átvészelni a válságot – ezek súlya pedig Németországban és Ausztriában nagyon magas. Érdemi gazdasági fejlődés (és főleg a lemaradás csökkenése) kizárólag csak érdemi növekedési potenciállal bíró, tudásintenzív KKV-k segítségével valósítható meg – állapítja meg a jelentés.

Az elemzés szerint míg 2009-ben csak Németországban voltak képesek a hozzáadott értéket és a foglalkoztatottak számát is növelni a KKV-k, addig 2012-ben már tizennyolc ország – többek között Magyarország – tartozhatott ebbe a kategóriába a becslések szerint. Negatív növekedés és csökkenő foglalkoztatottság Görögországra és Portugáliát jellemzi.

Magyarországon a KKV-n belül a mikrovállalkozások súlya magasabb, míg a kis- és közepes vállalkozások súlya alacsonyabb mint a tagországok átlagában. A foglalkoztatottságban betöltött szerepe a magyar mikrovállalkozásoknak szintén jelentősebb, míg a hozzáadott érték tekintetében a KKV szektor elmarad az uniós mutatótól. **Az átlagos magyar KKV jellemzően kevesebb alkalmazottat foglalkoztat, a magas darabszám miatt ugyanakkor a foglalkoztatási hatása jelentős.**

A nemzetközi összehasonlításból az látható, hogy a szolgáltató szektorban és a feldolgozóiparban is magas a tudás-intenzív illetve high-tech technológiákat alkalmazó vállalkozások súlya a KKV-ken belül hazánkban az unió átlagához viszonyítva.

A KKV szektor általános jellemzése

Foglalkoztatottak száma vállalati létszám kategóriák szerint

A KSH negyedévente közli a négy fő feletti vállalkozások létszám-kategóriák szerinti foglalkoztatotti létszámát. Az adatokból következtetni lehet a KKV-k munkaerőpiaci helyzetére – bár a mikrovállalkozások adatai a módszertani korlátok miatt nem teljes körűek (az 5 fő alatti vállalkozások nem kerülnek be az adatfelvételbe).

KKV-k besorolása

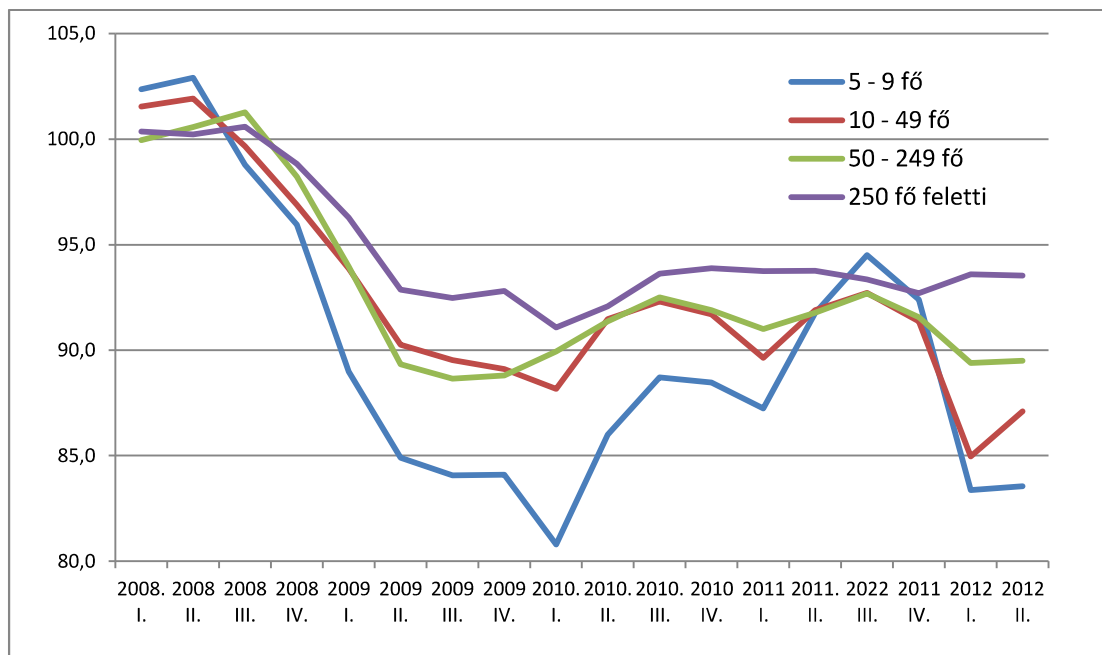
A kis- és középvállalkozásokat négy szempont alapján kell besorolni. Ez a négy szempont a vállalkozások alkalmazottainak száma, árbevételének, illetve mérlegfőösszegének nagysága, valamint tulajdonosi önállósága. „(1) KKV-nak minősül az a vállalkozás, amelynek összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg. (2) A KKV-kategórián belül kisvállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amelynek összes foglalkoztatotti létszáma 50 főnél kevesebb és éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 10 millió eurónak megfelelő forintösszeg, továbbá megfelel a (4) bekezdésben foglalt feltételeknek. (3) A KKV-kategórián belül mikrovállalkozás minősül az a vállalkozás, amelynek összes foglalkoztatotti létszáma 10 főnél kevesebb és éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 2 millió eurónak megfelelő forintösszeg, továbbá (4) Nem minősül KKV-nak az a vállalkozás, amelyben az állam vagy az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése – tőke vagy szavazati jog alapján – külön-külön, vagy együttesen meghaladja a 25 százalékot.”

A fenti megközelítés alapvetően az uniós támogatások logikáját követi, amennyiben meghatározza, hogy milyen típusú vállalkozások lehetnek jogosultak visszatérítendő vagy vissza nem térítendő támogatásokra. Elemzésekben, nemzetközi összehasonlításokban ugyanakkor gyakran élnek azzal az egyszerűsítéssel, hogy csak a létszám-kategóriákat veszik figyelembe.

A két megközelítés között nagyságrendi eltérések nincsenek.

A 2012 II. negyedéves adatok alapján a létszám kategóriák szerint vizsgálva a 250 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató cégek adták a teljes alkalmazotti létszám 58 százalékát.

A 4 FŐ FELETTI VÁLLALKOZÁSOKNÁL ALKALMAZOTTAK SZÁMA LÉTSZÁM KATEGÓRIÁK
SZERINT (2008. ÉV ÁTLAGA = 100)

Forrás: KSH

A válság időszakához képest jól láthatóan minden méretkategóriában csökkent a foglalkoztatottak száma. A legnagyobb ingadozás az 5-9 fős létszám kategóriában volt megfigyelhető, míg legkevésbé a 250 fős létszám feletti kategóriában csökkent az alkalmazottak száma. Az adatokból arra lehet így következtetni, hogy a kis- és közepes vállalkozásoknál lassabbnak tűnik a kilábalás.

A munkaerő-felmérés adatai a teljes foglalkoztatotti létszám bővülését jelezték az elmúlt hónapokban míg a létszám kategóriák szerint – más módszertan alapján készült statisztika – alapján egyik vállalati csoportban megfigyelt növekedés sem támasztja alá a bővülést. Az eltérésre magyarázat lehetne, hogy ez utóbbi statisztikában meg nem figyelt 5 fő alatti vállalkozások alkalmazotti létszáma nőtt. Korábbi jelentéseinkben már foglalkoztatunk ezzel a kérdéssel, a legújabb statisztikai adatok – elsősorban a különböző létszám kategóriába tartozó vállalkozások alapításának alakulása – alapján azonban ez a tendencia nem tűnik alátámasztottnak. Az újonnan regisztrált 1 és 9 fős vállalkozások számának növekedése nem magyarázza a növekedést. A két statisztika közti eltérés egyéb módszertani különbségekre vezethető vissza, a mikrovállalkozások alkalmazotti létszámának növekedése nem olvasható ki az adatokból.

Vállalkozások száma

A regisztrált vállalkozások száma szeptemberben tovább nőtt. A változás szinte kizárólag a mikrovállalkozásoknak tulajdonítható, ahol nagyjából fele-fele arányban nőtt az alkalmazott

nélküli és az 1-9 fős kategóriába eső vállalkozások száma. A nagyvállalatok száma csökkent, a középvállalatoké nőtt, ennek oka az évközi létszámváltozás.

1. A REGISZTRÁLT VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA LÉTSZÁM-KATEGÓRIÁK SZERINT

Időszak		0 fős és ismeretlen létszámú	1–9 fő	10–19 fő	20–49 fő	50–249 fő	250 fő és több	Összesen
2012.	J	469 379	1 145 072	21 328	10 252	4 603	873	1 651 507
	J	470 047	1 142 384	21 349	10 255	4 611	873	1 649 519
	F	475 406	1 138 433	21 358	10 266	4 630	874	1 650 967
	M	475 855	1 138 410	21 379	10 280	4 640	876	1 651 440
	Á	477 189	1 138 195	21 369	10 262	4 646	875	1 652 536
	Mj	479 175	1 137 512	21 333	10 254	4 652	877	1 653 803
	Jú	480 852	1 136 852	21 323	10 246	4 656	878	1 654 807
	Jl	483 637	1 136 422	21 286	10 236	4 658	878	1 657 117
	Au	486 415	1 136 416	21 270	10 225	4 665	878	1 659 869
	Sz	487 487	1 137 405	21 279	10 225	4 674	874	1 661 944

Forrás: KSH

Az év egészében az 1-9 főt foglalkoztató vállalkozások száma mintegy hét és fél ezerrel csökkent. A vállalkozásokon belül a gazdasági társaságok száma kissé csökkent szeptemberben.

Konjunktúra indexek

Vállalati felmérések

A gazdaság jövőbeli kilátásait, illetve a várakozásokat jól jellemzik a különféle „Konjunktúra-jelentések”. Számos jelentés készül számos módszertannal jelen jelentés keretein belül az alábbiakat kivonatoljuk röviden:

- GKI GKI-Erste havi konjunktúrajelentés (konjunktúraindex)

Május óta lényegében továbbra is változatlan a GKI-Erste konjunktúra-index (szezonális hatásoktól megtisztított) értéke. Az év eleji szerény emelkedést májusban zuhanás, azóta pedig enyhe hullámvás követte. A GKI (www.gki.hu) által, az EU támogatásával végzett felmérés szerint októberben az üzleti várakozások kissé javultak, a fogyasztói várakozások viszont romlottak.² Összességében a vállalati döntéshozók talán kissé optimistábbak a jövőt illetően, de ez meglehetősen szerény mértékű javulás.

² http://www.gki.hu/sites/default/files/users/Petz%20Raymund/konj_1210.pdf

Az üzleti szférán belül csak az ipari bizalmi index emelkedett (csaknem hároméves mélypontjához képest), a többi stagnált vagy csökkent. Az ipari várakozások javulásában leginkább a készletek csökkenése játszott szerepet, de a válaszadók kedvezőbben ítélték meg a termelési kilátásokat is. Az elmúlt időszaki termelésről alkotott vélemény romlott, a rendelésállományok megítélése stagnált, de ezen belül az exportrendelések megítélése kedvezőtlenebb lett a szeptemberinél. Az építőipari bizalmi index értéke – a szeptemberi jelentős csökkenés után - októberben csak hibahatáron belül változott, de így is egyéves mélypontjára került (miközben több mint hat éve ez a legpesszimistább ágazat).

A kereskedelmi bizalmi index értéke októberben érezhetően tovább csökkent, utoljára 2010 januárjában volt a jelenlegihez hasonlóan pesszimista ez az ágazat. Az eladási pozíció megítélése enyhén növekvő készletszint mellett jelentősen zuhant, ugyanakkor a rendelések várható alakulását az előző kéthavi visszaesést követően kissé kedvezőbbnek látták a válaszolók.

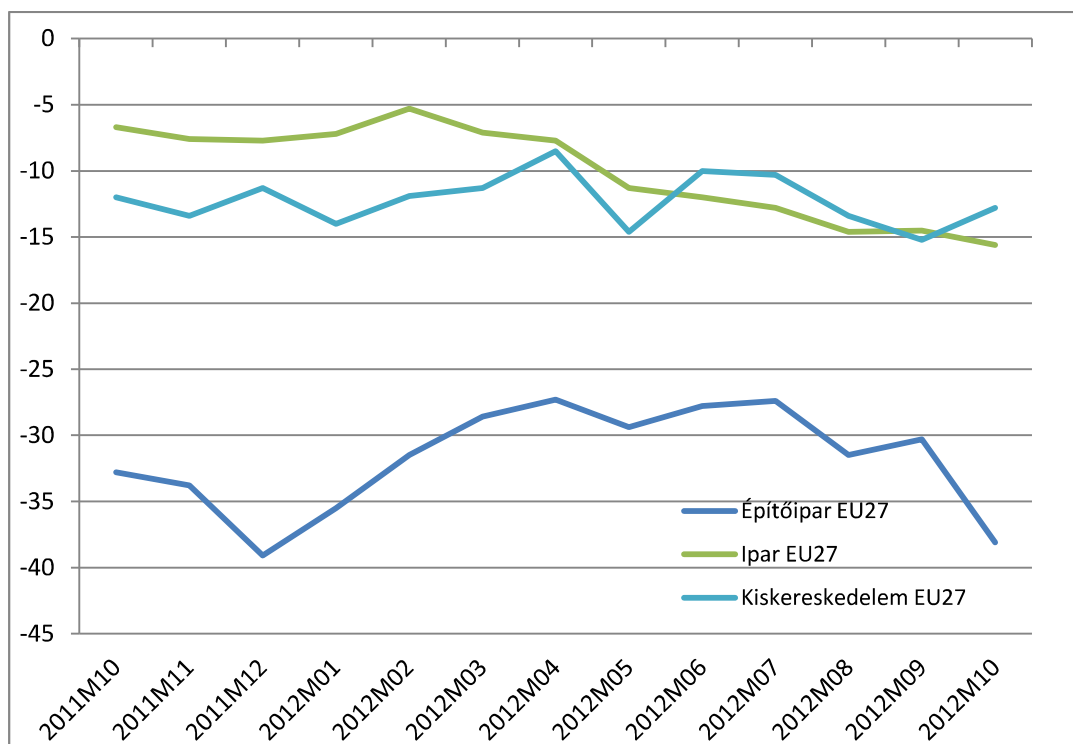
A szolgáltatói bizalmi index értéke most nem változott, az üzletmenet és az előző időszaki forgalom megítélése romlott, a várható forgalomé stagnált.

A foglalkoztatási várakozások az építőiparban – összhangban a pesszimista várakozásokkal – jelentősen rosszabbak lettek, a többi ágazatban kissé javultak. Erősödött viszont a lakosság munkanélküliségtől való félelme. Az árváltoztatási szándék egyik ágazatban sem változott jelentősen, az iparban azonban kissé erősödött az emelést valószínűsítő aránya. Az építőiparban és a szolgáltató szférában viszont az árcsökkenésre számító aránya továbbra is meghaladja az emelést tervezőkéét. Ugyanakkor a fogyasztók inflációs várakozása érezhetően erősödött. A magyar gazdaság kilátásainak megítélése októberben csak a szolgáltató cégeknél (és a fogyasztók körében) romlott jelentősen. Összességében a pesszimista várakozásokban továbbra sem következett be érdemi pozitív fordulat.

A GKI fogyasztói bizalmi index októberben a szeptemberi emelkedéshez hasonló mértékben csökkent. A lakosság saját pénzügyi helyzetének és megtakarítási képességének következő egy évét kissé rosszabbnak látta, mint szeptemberben. Romlónak érezték az emberek a nagy értékű tartós fogyasztási cikkek vásárlási lehetőségét is

Az Európai Unió tagállamaiban – az Eurostat ajánlásai alapján összeállított, közös módszertan szerint – végzett felmérések szerint a várakozások csak a kiskereskedelemben javultak, az építőiparban jelentős volt a visszaesés.

ÜZLETI BIZALMI INDEXEK AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Forrás: Eurostat

Az építőiparban működő vállalkozások várakozásairól most már elmondható, hogy átmeneti volt a 2012. évi eleji „fellendülés”, az év végére jelentősen mérséklődtek a várakozások. A feldolgozóiparban folytatódott a lefele irányuló tendencia, míg a kiskereskedelemben enyhe növekedés volt megfigyelhető.

KKV indexek

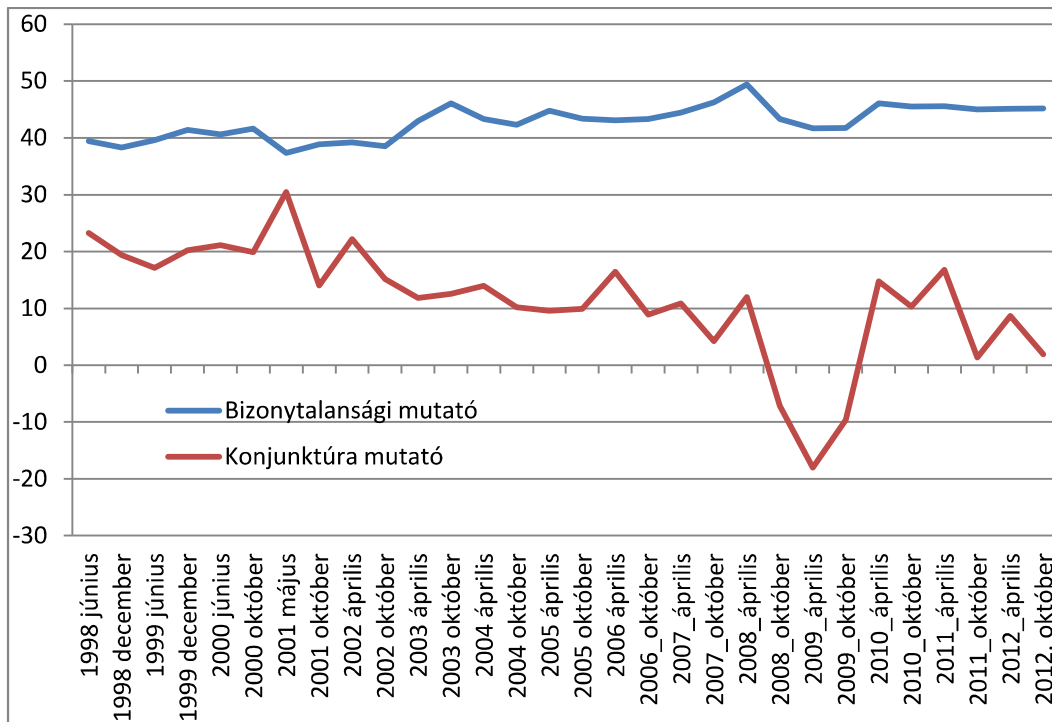
Jelen időszakban a megfigyelt indexek közül a Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI) vállalati konjunktúra indexét és a K&H és GfK közös KKV-indexét aktualizálták.

A megkérdezettek számát illetően a jelenleg ismert kutatások közül a GVI indexe az egyik legkomolyabb mintán alapuló felmérés (az októberben kiküldött kérdőívre összesen 3.182 vállalatvezető válaszolt).³

A kutatás a negatív várakozásokat támasztja alá, általánosságban romló tendencia és nagyfokú bizonytalanság jellemzi a magyar vállalatok üzleti várakozásait. Továbbra sem következett be változás, az eredmények a magyar vállalatok romló üzleti kilátásairól és e várakozásokat övező magas bizonytalansági szintről tájékoztatnak.

³ gvi.hu

GVI KONJUNKTÚRA MUTATÓ ÉS BIZONYTALANSÁGI MUTATÓ ALAKULÁSA, 1998-2012

Forrás: MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI) 2012. októberi vállalati konjunktúra felvételének eredményei

A vállalatok várakozásai alapján stagnálás, illetve a romló üzleti klíma várható 2012 végén, 2013 elején a magyar gazdaságban. Makrogazdaságilag a munkaerő-kereslet kismértékű csökkenése mellett ez két alapvető problémát jelent. Egyrészt az értékesítés volumenének és ezen belül az export értékesítés stagnálása veszélyezteti a tervezett exportnövekedést (minden kormányzati szándék ellenére). Másrészt még hosszabb távú kockázatot jelent az egyébként is kritikusan alacsony beruházási ráta ismeretében a beruházások tervezett visszafogása. Továbbra is vélelmezhető, hogy a pesszimista várakozások „önbeteljesítő jóslattá” válnak, amely mind ez exportértékesítés, mind a beruházások területén érdemi gátját jelenthetik a tervezett gazdasági fejlődésnek és növekedésnek.

A kis- és középvállalati vezetők árbevételre és eredményre vonatkozó várakozásai csökkenést mutatnak a K&H és GfK közös felmérése alapján. A 2004 óta folyamatosan készített felmérés szerint a mezőgazdasági cégek várják legoptimistábban az árbevétel változását, miközben az ipari cégek számítanak legkevésbé bevételük növekedésére. Az eredmény várakozások szempontjából a szolgáltató szektor a legpozitívabb, a legkisebb mértékű profitnövekedésre azonban szintén az ipari vállalkozások számítanak.

A számszerűen kifejezett árbevétel-prognózisok a várható infláció alatt maradnak, mindössze 3,8 százalékos növekedéssel számolnak, ami megfelel a válság kezdetén mért szintnek. A

vállalkozások több mint fele stagnálást vagy enyhe növekedést vár, míg a cégek közel harmada profitcsökkenést valószínűsít. A legpesszimistább állásponton a 100 és 300 millió forintos árbevétel közötti kisvállalkozások vannak, míg a középvállalkozások árbevétel várakozásai jelentősen nőttek (6%).

A 2 milliárdnál kisebb árbevételű, ötszáz magyarországi székhelyű vállalkozás megkeresésével készült index összességében pár pontot javult, de nem beszélhetünk trendfordulóról.

A jelentés szerint bizakodásra adhat okot, hogy a megkérdezett KKV-knak csak nyolc százaléka számol létszámleépítéssel és 11 százalék készül létszám bővítésre. A cégek 73 százaléka nem tervezi az alkalmazotti létszám változtatását. A felmérésből kitűnik, hogy minél nagyobb a vállalkozói létszám, annál nagyobb valószínűséggel tervezik a munkaerő-kereslet növekedését.

Az Economist Intelligence Unit novemberben publikált jelentésében öt fejlődő és öt fejlett országbeli KKV-kat kérdeztek meg a növekedési lehetőségekről. Összesen 1072 cégvezetőt kerestek meg Franciaországban, Németországban, Japánban, az Egyesült Királyságban és az Egyesült Államokban valamint Brazíliában, Kínában, Indiában, Mexikóban és Oroszországban.

A felmérés eredményei komoly hasonlóságot mutatnak a célok és a várakozások tekintetében a különböző országokban. A megkérdezett vállalkozások jelentős része mind a fejlődő (65%) mind a fejlett országokban (58%) növekedésre számítanak az elkövetkező három évben.

A vállalkozások tőkehelyzete, finanszírozása

Piaci finanszírozás

Mint korábbi jelentéseinkben bemutattuk, a KKV hitelezés a 2008-ig tartó növekedést követően a válság kitörése óta stagnál, reálértéken kissé csökken. A vállalkozói hitelezés a növekedést meghatározó egyik fontos tényező. Aligha képzelhető el a KKV-szektor jövedelemtermelésének bővülése anélkül, hogy a gazdálkodáshoz igénybe vett hitelek állománya érzékelhetően tartósan növekedjen. Ahhoz, hogy ez megtörténjen, a következő, egymással összefüggő problémákat kell a bankszektornak megoldania.

- A válság után leromlott portfóliók konszolidálása, a rosszul teljesítő hitelek rendezése. Ezt a problémát több országban jelentős költségvetési szerepvállalással oldották meg, amire szerencsére Magyarországon nem volt szükség.⁴ Az előrejelzések szerint a hazai bankok továbbra is képesek saját erőből kezelni ezt a kérdést, ugyanakkor a veszteségek leírása megterheli a tőkéjüket, ami a későbbi növekedés

⁴ Számos magyarországi bank kapott a tulajdonosától tőkeinjekciót a problémák kezelésére.

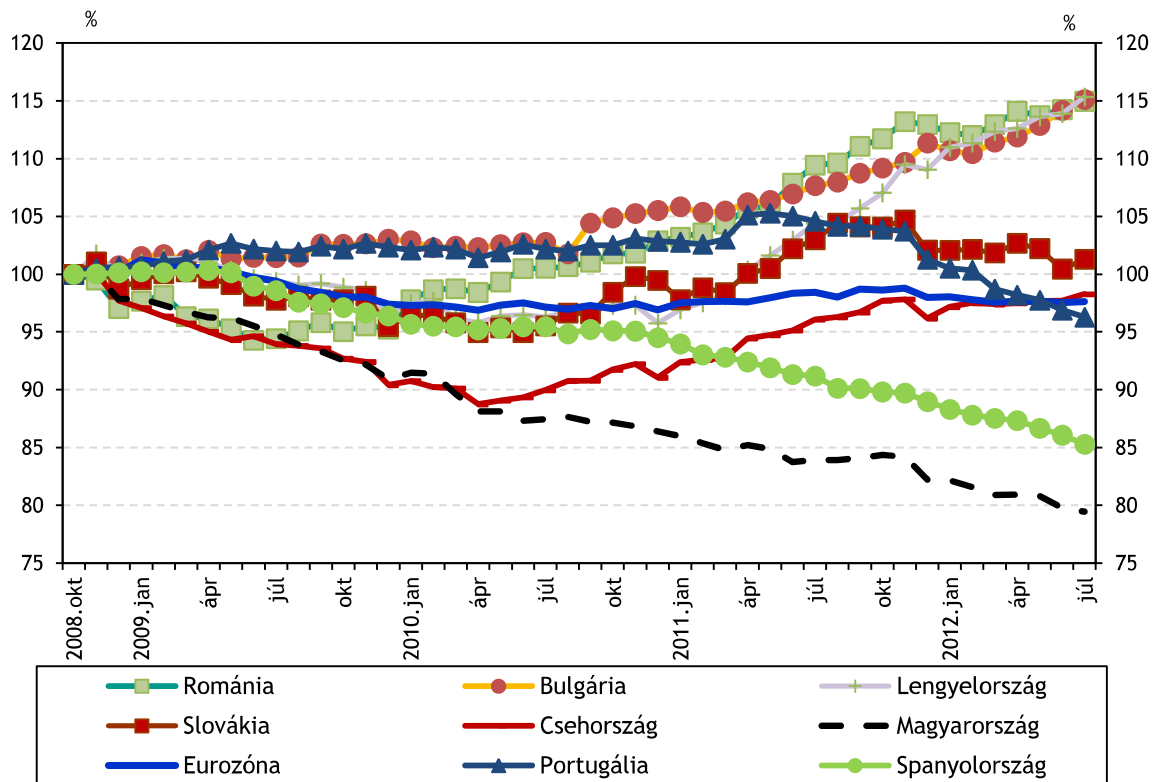
megindítása miatt fontos kérdés. (A problémával kapcsolatban a korábbi jelentésekben tettünk javaslatokat.)

- A kisvállalati portfóliók bővítése a hagyományos területeken és új szolgáltatások termékek bevezetése. Bár jelenleg a hitelkereslet sem növekszik látványosan a portfólióbővítés fontos előfeltétele a szükséges tőketartalék előteremtése. Tekintettel arra, hogy a piaci kockázatok jelenleg is meghaladják a válság előtti szintet, továbbá a szabályozás szigorodik, a bankok a korábbinál kisebb tőkeáttétellel hiteleznek, vagyis azonos mennyiségű hitel folyósításához több tőketartalékra van szükségük.

Mint látható, a hitelezés növelése szempontjából az egyik kulcskérdés a bankok tőkehelyzetének változása, a hitelezés növeléséhez a bankok tőkéjének is növekednie kell. A kormány bejelentette, hogy az előzetes tervekkel ellentétben a korábbi szinten tartja a bankok különadóját. Ez az intézkedés természetesen hozzájárul a költségvetési hiány csökkentéséhez, de a fenti összefüggések miatt egyben késlelteti, sőt megakadályozza a KKV hitelezés bővülésének megindulását, és ezzel a növekedési kilátásokra is kedvezőtlenül hat.

Felhívjuk a figyelmet arra is, hogy a válság előtti időszakhoz képest a külföldi tulajdonú bankok anyabankjai jelenleg jóval kevesebb allokálható tőkével rendelkeznek, így a régióban nagyobb verseny zajlik a többletforrásokért.

A VÁLLALATI HITELEZÉS NEMZETKÖZI ÖSSZEHAJONLÍTÁSBAN (2008.OKTÓBER=100
SZÁZALÉK)

Forrás: MNB

Korábban jeleztük, hogy a válság után az országok egy részében újra növekedésnek indult a vállalati hitelezés, és 2010 tavaszától trendfordulót figyelhattunk meg. Jeleztük azt is, hogy Magyarországon nem következett be változás, továbbra is csökken a vállalati hitelek volumene. Az ábrán látható, hogy Magyarország teljesítménye a leggyengébb, és csökkenő trend válságban levő országokra jellemző.

Központi programok

November elején kihírdették a Jeremie 2, Új Széchenyi Kockázati Tőke Program nyerteseit. Az elkövetkező években összesen 41 milliárd forintot fordíthatnak KKV fejlesztésre a kiválasztott kockázati tőke alapok – ennek az összegnek a 70 százaléka támogatás. A program keretében további innovatív start-up vállalkozások kiválasztására nyílik lehetőség. Kérdés – ahogy ezt korábbi jelentéseinkben is megfogalmaztuk – hogy ki tudja-e helyezni az érintett alapkezelők a rendelkezésre álló forrást, azaz találnak-e annyi befektetésre érett és alkalmas vállalkozást, hogy a támogatás egészét fel tudják használni.

A Parlament módosította az Eximbankról és a Mehibról szóló törvényt. A kis- és közepes vállalkozások számára ezzel bővültek az exportpiacokra való kilépés finanszírozási

lehetőségei. A változás lényege, hogy az Eximbank többek között a magyar vállalkozók külföldi befektetéseihez is nyújthat pénzügyi szolgáltatást és a Mehib számára is lehetővé vált, hogy állami háttér mellett biztosítási tevékenységet végezzen. Ezzel tulajdonképpen szélesebbé vált az a vállalkozói illetve tevékenységi kör, amelyek jogosultak lehetnek a pénzügyi intézetek finanszírozására. A módosítással egyidejűleg 320 milliárd forintról 1200 milliárd forintra emelték az Eximbank garantált forrásoldali keretét.

„A módosítás előtt hatályos törvény alapján az Eximbank a finanszírozási tevékenységét az export- és importügyleteknek csak meghatározott, szűkebb körét látta el. A módosítás a közvetlen exportfinanszírozás mellett, azt kiegészítve, az export árualapot előállítók szerződéses beszállítóinak – alapvetően kis- és középvállalkozóknak – a finanszírozását teszi lehetővé, így a hazai hozzáadott érték részarányának növekedése mellett hozzájárulhat a munkahelyteremtéshez” – olvasható az Eximbank közleményében.

A lépés összhangban van a Wekerle terv célkitűzéseivel, amely a hazai KKV-k külföldi – elsősorban Kárpát-medencei - szerepvállalását, piacszerzését támogatja. A Kárpát Régió Üzleti Hálózat program keretében novemberben további terjeszkedés volt megfigyelhető, hiszen a hálózat megnyitotta a hatodik üzletfejlesztési irodáját, Ungváron. Az irodák folyamatosan kapcsolják össze a külföldi és magyarországi cégeket.

Az Európai Parlament októberben elfogadta a *„Kis- és középvállalkozások: versenyképesség és üzleti lehetőségek”*⁵ elnevezésű jelentését, amely három, korábban készült háttér tanulmányra épül (A KKV-k szabályozási terheinek minimálisra csökkentéséről szóló jelentés – 2011. november; A KKV-k nemzetközivé válásáról szóló jelentés – 2011. november; Iparpolitika: a versenyképesség erősítése – 2011. október). A dokumentum meghatározza a szektor prioritásait és bemutatja a célok eléréséhez szükséges intézkedéseket. Az elfogadott szöveg összesen 116 pontban fogalmaz meg intézkedéseket illetve irányokat a KKV-fejlesztés területén. Az Európai Uniónak támogatnia kell az európai kis- és középvállalkozások nemzetköziesedését, de az uniónak a KKV-k versenyképességének megerősítésében is aktív szerepet kell vállalni.

A jelentés lényeges elmozdulást tükröz az uniós és tagállami szabályozási környezet harmonizációjára tett törekvések tekintetében. Az anyag többször felhívja a figyelmet a különbségekből adódó ellentmondásokra. A dokumentum *„kiemeli, hogy az egységes piacnak döntő szerepe van abban, hogy a KKV-k számára lehető legkedvezőbb környezet alakuljon ki; sajnálja, hogy ez sok területen még mindig nem realitás”*.

Mindezek mellett a jelentés többször utal a támogatási rendszer átalakításának szükségességére. A beavatkozási eszközök egyszerűsítésére van szükség. A programok többnyire túl bürokratikusak ahhoz, hogy a vállalkozások kihasználhassák azokat.

⁵<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0387+0+DOC+XML+V0//HU>

Szabályozási környezet

Az idén a NAV egy új szűrőeljárást kezdett alkalmazni a költségvetésre nézve kockázatosnak tartott vállalkozások kiszűrésére. Kockázatelemzés által kiválasztott cégeknek kérdőívet küldött ki, és amennyiben a cégek nem küldték ezeket vissza nagyon rövid határidővel, törölték őket a cégnyilvántartásból, és az ügyvezetőik öt évig nem vezethetnek vállalkozást, és nem lehetnek vállalkozás többségi tulajdonosai. Idáig a NAV 26 ezer kérdőívet küldött ki, és 5000 céget törölt a nyilvántartásból. A fiktív, illetve az adócsalásra létrejött cégek kiszűrése helyes törekvés, azonban sajtótudósítások szerint jó néhány esetben tisztességesen működő cégeket is törölt a NAV, miközben a fellebbezés lehetősége gyakorlatilag nincs meg.

A Nemzetgazdasági Minisztérium közleményben reagált a problémára és jelezte, hogy „értékelve a gyakorlati tapasztalatokat – döntött az egyébként szükségesnek, arányosnak és eredményesnek ítélt szabály kisebb módosításáról”. Ezek szerint a NAV első körben csak bírságot szab ki a jövőben és az ismételt felhívás elmulasztása után határoz csak az adószám törléséről. Mindezek mellett a nyilvántartásból törölt vállalkozások nem lesznek öt évre eltiltva a további cégalapítástól.

Bizottsági elemzés a KKV-k helyzetéről

Az Európai Bizottság 2012 októberében jelentette meg az EU SMEs in 2012: at the crossroads c. éves jelentést⁶. A tanulmány a tagállamok kis- és közepes vállalkozásainak helyzetét és válságra való reagálását mutatja be a vizsgált időszakban. Az elemzés áttekinti az Európai Unió, az Eurózóna, az Egyesült Államok és Japán gazdasági mutatóit a válság utáni időszakban, és megállapítja, hogy összességében Európa jövedelemtermelése és foglalkoztatása várhatóan lassabban nő ebben a kritikus időszakban, mint a másik két gazdasági centrumé. Ezután azt a kérdést vizsgálja részletesebben, hogy ebben milyen szerepet játszik a KKV-szektor.

A tanulmány megerősíti, hogy a kis- és középvállalkozások kulcsszerepet játszanak az európai gazdaságban. Több mint 20 millió KKV mintegy 87 millió embert foglalkoztat, a versenyszféra alkalmazottainak két harmadát, ez utóbbi nagyjából azonos a hazai aránnyal. A KKV-k az Európai Unió gazdaságának mintegy 58%-át teszik ki (hozzáadott érték alapján számítva).

⁶ EU SMEs in 2012: at the crossroads. Annual report on small and medium-sized enterprises in the EU, 2011/12. Rotterdam, September 2012. Ecorys. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/index_en.htm

2. A KKV-K SZEREPE AZ EURÓPAI GAZDASÁGBAN

	MIKRO	KIS	KÖZEPES	KKV ÖSSZESEN	NAGY
VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA	92,2%	6,5%	1,1%	99,8%	0,2%
FOGLALKOZTATOTTAK MEGOSZLÁSA	29,6%	20,6%	17,2%	67,4%	32,6%
BRUTTÓ HOZZÁADOTT ÉRTÉK MEGOSZLÁSA	21,2%	18,5%	18,4%	58,1%	41,9%

Forrás: EU SMEs in 2012

Az átlagos vállalatméret az Európai Unióban 2005 óta csökken, az akkor 4,34-ről, 2012-re 4,22-re esett vissza az egy vállalkozásra jutó alkalmazottak száma. A látszólag kis változás a KKV-k nagy száma miatt jelentős változást jelent a foglalkoztatásban.

A válság hatására az Európai KKV-szektor három fő mutatója, a vállalkozások száma, a jövedelemtermelés, és a foglalkoztatás visszaesett, bár a nagyvállalati szektor teljesítménycsökkenése még nagyobb volt. 2010-ben megállat a KKV-k számának csökkenése, a jövedelemtermelés növekedésnek indult, azonban a foglalkoztatás tovább csökkent. A tanulmány előrejelzése szerint a 2011-ben megtorpanó kilábalást követően 2012 egészére vegyes teljesítmény várható, a vállalkozások szám és a jövedelemtermelés ismét nőni fog, a foglalkoztatás a mikro és a közepes kategóriákban csökken, a kis- és a nagyvállalatoknál növekszik.

Fontos következtetés, hogy a válság óta a KKV-k foglalkoztatása csökkent, a nagyvállalatoké nőtt.⁷

A tagállamok különböző szektorainak, gazdasági ágazatainak kilábalási teljesítménye eltérő. Az átlag mögött jelentős különbségek fedezhetők fel. Míg vannak tagállamok, ahol a szektor a válság előtti szintet meghaladóan teljesít, addig többségben vannak azok az országok ahol még jelentősen elmarad a szektor teljesítménye a 2008-as szinttől (húsz ország).

2011-ben mindössze Ausztria, Németország és (becslések alapján) Málta KKV szektoraiban nőtt mind a foglalkoztatás, mind a jövedelemtermelés a 2008-as szinthez képest. Belgium, Hollandia és Svédország KKV- szektoraiban a jövedelemtermelés nőtt, a foglalkoztatás csökkent. Nagy-Britanniában a foglalkoztatás nőtt, és a jövedelemtermelés csökkent. Az összes többi tagország KKV-szektoraiban mind a foglalkoztatás, mind a jövedelemtermelés szintje alacsonyabb volt 2011-ben, mint 2008-ban.

⁷ Ez a jelenség látszólag ellentmond annak, hogy az átlagos vállalatméret csökkent, azonban ez mégis lehetséges, ha az egyes méretkategóriákban belül csökken az átlagos vállalatméret.

A tanulmány előrejelzése szerint 2012-ben már a tagországok KKV-szektorainak többségében, köztük a magyarországiében is mindkét teljesítménymutató javulni fog. Mindkét mutató romlására már csak Görögországban és Portugáliában számítanak a szerzők.

Az Európai Unió és az Egyesült Államok KKV-szektorait összehasonlítva azt látjuk, hogy az Egyesült Államokban a foglalkoztatás visszaesése a válság után nagyobb mértékű volt, de 2011-re a kilábalás üteme gyorsabb lett. A KKV-k száma is gyorsabban csökkent az Egyesült Államokban, mint az Európai Unióban, és vállalkozások száma a kilábalás során is alacsonyabb maradt. Az Egyesült Államokban tehát a válság után kissé nőtt az átlagos vállalatméret, ami lehet, hogy jobb esélyt ad a túlélő cégeknek a hatékonyabb működésre.

A tanulmány szerzői nem találtak olyan adatokat, amelyek segítségével Japán KKV-szektorának teljesítményét közvetlenül össze tudták volna hasonlítani az európai teljesítménnyel, azonban az eltérő módszertannal gyűjtött adatokból az derül ki, hogy a japán KKV-k jobban reagáltak a válságra, mint az európaiak, és a kilábalás is gyorsabbnak tűnt, a 2011-es adatok alapján.

Jövedelemtermelés tekintetében az Európai KKV szektor később kezdte el a kilábalást, mint az amerikai, és teljesítménye az európai nagyvállalatokétól is elmaradt. Ugyanakkor az Egyesült Államokban is a nagy cégeknél nőtt gyorsabban a foglalkoztatás a válságot követően.

Azt, hogy a válság az Egyesült Államokban növelte a vállalati koncentrációt abból is láthatjuk, hogy 2010-ben és 2011-ben a nagy- és a közepes vállalkozások száma gyorsabban nőtt, mint a mikro- és kisvállalkozások száma.

Iparági különbségek

A 2008-ban kirobbanó válság kezdete óta a feldolgozóipar és az építőipar mutatta a legerőteljesebb ingadozást a gazdasági fejlődést tekintve. Ami 2011-es, illetve 2012-es éveket illeti elmondható, hogy Európában a közüzemi szektor KKV-i mutatták a legnagyobb növekedést a vállalkozások abszolút számának tekintetében 2011-ben, míg ezen indikátorban a legjelentősebb gyengülés a feldolgozóipari KKV-kban fordult elő. 2012-t illetően a szállítmányozási és raktározási, illetve szolgáltatási szektorban található KKV-któl várják a legjobb teljesítményt a foglalkoztatást és a bruttó hozzáadott értéket tekintve 2012-ben.

3. A VÁLLALKOZÁSOK SZÁMÁNAK, A FOGLALKOZTATÁSNAK ÉS A HOZZÁADOTT ÉRTÉK ÉVES SZÁZALÉKOS NÖVEKEDÉSE AZ EU27 ORSZÁGAIBAN, 2011-BEN

Vállalkozások száma		Foglalkoztatottak		Hozzáadott érték	
KKV	Nagy	KKV	Nagy	KKV	Nagy

Bányászat, kőfejtés	-0,6	1,3	-2,2	-2,5	-0,5	-1,4
Feldolgozóipar	-0,9	-0,1	-0,6	0,0	3,8	5,8
Építőipar	0,1	1,7	-1,7	-1,0	1,5	1,7
Kiskereskedelem	-0,4	-1,4	0,3	0,0	3,4	2,9
Szállítás	-0,4	-0,8	0,1	0,4	2,6	3,4
Szolgáltatások	-0,6	0,6	0,7	1,4	2,8	2,8

Forrás: EU SMEs in 2012

A foglalkoztatottságban betöltött szerepben is komoly változékonyság tapasztalható, a foglalkoztatás nőtt a szolgáltatási és kereskedelmi szektorban, viszont legnagyobb mértékben a bányászati és az építőipari szektorban csökkent. A bruttó hozzáadott értéket tekintve a gyártási és kereskedelmi szektorban található KKV-k viszonylag nagyobb mértékű növekedést mutattak, mint az egyéb szektorok; csak bányászatban és kőfejtésben volt visszaesés 2011-ben. Amennyiben mindhárom teljesítményindikátort figyelembe vesszük, a kereskedelmi és szolgáltatási szektor KKV-itől várták a legjobb teljesítményt 2011-ben.

Technológia és tudás

A különböző szektorok KKV-inak termelékenységbeli különbsége igen érdekes: a termelékenység növekedése közvetlenül és pozitívan hat az általános növekedési szintre abban az esetben, ha a foglalkoztatásban is növekedés következik be. Egy szektor hozzáadott érték növekedését szét lehet bontani foglalkoztatás növekedésre, illetve termelékenység növekedésre. A tanulmányban is ezt a felbontást alkalmazzák az ipar aggregát szektoraiban található KKV szegmensekre a 2007-2012 tartó időszakban. Szektoronként kiszámolják az éves bruttó hozzáadott érték növekedését és lebontják termelékenység növekedésre, valamint foglalkoztatás növekedésre a KKV méretkategóriájának megfelelően.

A fenti termelékenységre, foglalkoztatásra és hozzáadott értékre irányuló elemzés azt jelzi, hogy a KKV-k fontos szerepet játszanak az Európai Unió versenyképességének fokozásában. A versenyképesség jellemzően az olyan intézmények, irányelvek és tényezők halmazára utal, amely meghatározza egy ország termelékenységi szintjét.

A továbbiakban kitérünk a tudás-intenzív szolgáltatási (KIS) szektorok szerepére a versenyképesség befolyásolásában. Az ilyen cégek az innováció forrásának hordozójaként funkcionálnak, sőt az ügyfél vállalattal kialakított szimbiotikus kapcsolatukon keresztül néhány KIS az innováció társalkotójaként is funkcionál. Tekintettel a szektorokban található különböző méretkategóriákban tevékenykedő személyek tudásintenzitásának eloszlására, a 2010-es EU munkaerőre vonatkozó adatai szerint a közép- és nagyvállalatok viszonylag több

magasan képzett foglalkoztatottal rendelkeznek, mint az ugyanabban a szektorban lévő mikro- és kisvállalatok.

Az elemzés felhívja a figyelmet arra, hogy a mikrovállalkozások az átlagosnál nagyobb beruházási hajlandóságot mutatnak, ami felveti a tudás-intenzív mikrovállalkozások jelentős szerepét a gazdaság dinamizálásában.

4. A VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA ÉS ARÁNYA TECHNOLÓGIA SZERINT, ILLETVE TUDÁSBÁZISA MÉRETKATEGÓRIA SZERINT AZ EU-BAN

	KKV – arány az összes KKV-n belül (%)	Nagyvállalatok – arány az összes nagyvállalaton belül (%)
<i>Feldolgozóipar</i>		
High-tech	0,2	2,6
Medium-high-tech	0,9	11,8
Medium-low-tech	3,3	9,9
Low-tech	5,1	12,4
<i>Szolgáltatások</i>		
KIS (Tudás-intenzív szolgáltatások)	20,9	17,2
- KIMS (Tudás-intenzív piaci szolgáltatások)	16,5	11,6

Forrás: EU SMEs in 2012

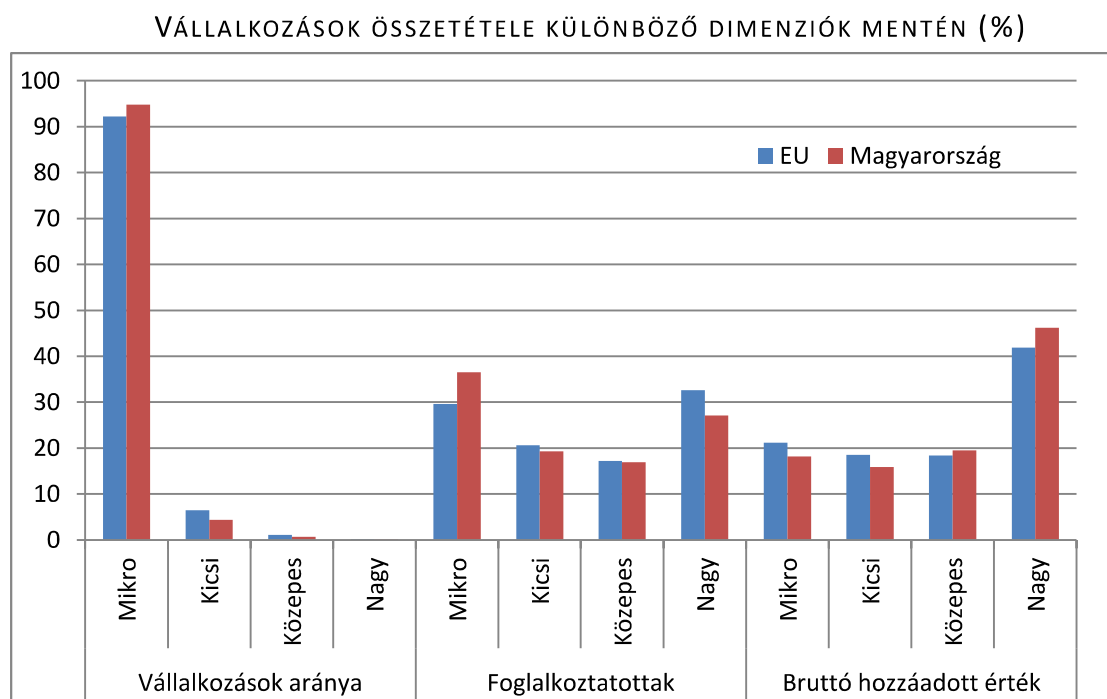
Megjegyzés: a vállalatok számát az Eurostat Structural Business Statistics alapján jegyezték. Az arányokat az egyes technológiai, illetve tudásszegmens KKV-inak (illetve nagyvállalkozásainak) az EU-ban lévő összes KKV (illetve nagyvállalkozás) számához viszonyított százalékából számították.

Összességében rendkívül fontosnak tartjuk kiemelni, hogy érdemi gazdasági fejlődés (és főleg a lemaradás csökkenése) kizárólag csak érdemi növekedési potenciállal bír, tudásintenzív KKV-k segítségével valósítható meg. Ezen megállapítás ismeretében feltétlenül érdemes mérlegelni az ilyen vállalkozások tudatos (és igényeikhez illeszkedő) támogatását.

Magyarország a nemzetközi adatok tükrében

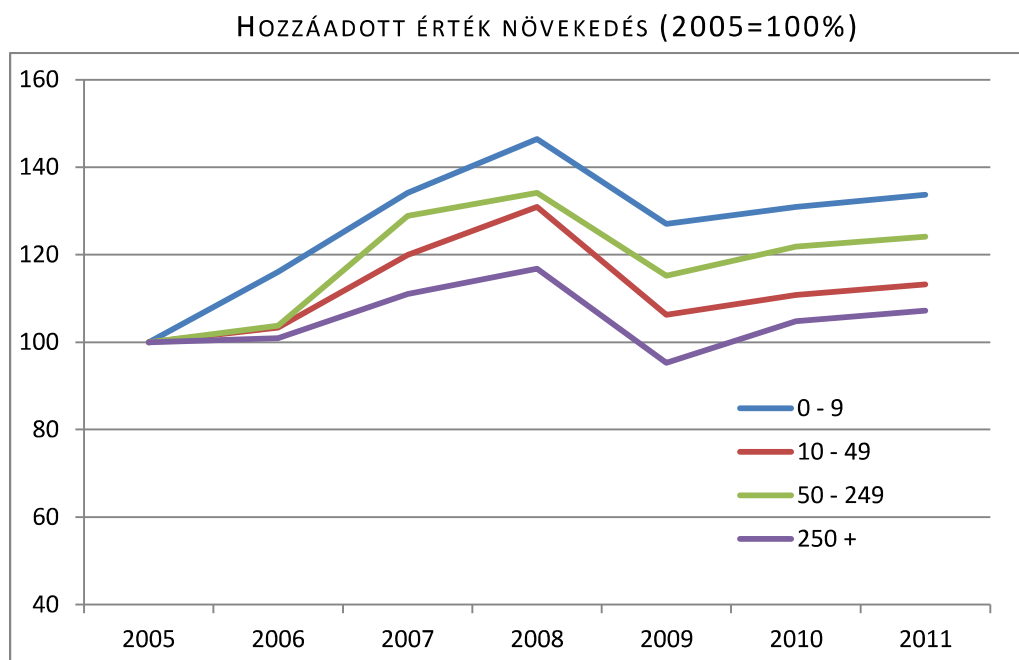
Hazánkban a KKV-k száma a vállalkozásokon belül az uniós átlagnál magasabb. A tanulmányban használt módszertani megközelítés szerint (csak a létszám kategóriákat nézték, az árbevételre és a mérlegfőösszegre vonatkozó KKV korlátokat nem vették figyelembe) a KKV-n belül a mikrovállalkozások (és önfoglalkoztatók) súlya magasabb, míg a kis- és közepes vállalkozások súlya alacsonyabb mint a tagországok átlagában. A foglalkoztatottságban betöltött szerepe a magyar mikrovállalkozásoknak szintén jelentősebb, míg a hozzáadott érték tekintetében a KKV szektor elmarad az uniós mutatótól.

Az átlagos magyar KKV jellemzően kevesebb alkalmazottat foglalkoztat, a magas darabszám miatt ugyanakkor a foglalkoztatási hatása jelentős. Az unió átlagára jellemző 4,2 fővel szemben a magyarországi KKV-k átlagosan 3,1 főt foglalkoztatnak. A mikrovállalkozásoknál (0-9 fős kategória) 1,6; a kisvállalkozásoknál (10-49 fős kategória) 19,1 míg a közepes vállalkozásoknál (50-249 fős kategória) átlagosan 97,9 főt foglalkoztatnak Magyarországon. A nagyvállalkozások átlagosan 834,7 fővel dolgoznak.

Forrás: EU SMEs in 2012

Magyarországon a KKV-k gazdasági teljesítménye a válságot követően jelentősen visszaesett. A tanulmányban bemutatott adatok szerint a kilábalás az európai ország többségében tapasztaltnál hasonlóan lassú, a válság előtti szintet még nem sikerült elérni.

Forrás: EU SMEs in 2012

A mikrovállalkozások teljesítménye magasabb szintről esett vissza, de a növekedés még itt is elmarad a válság előtti értékektől.

A jelentés megállapítja, hogy a tudás-intenzív és high-tech iparágakban erős gazdaságok tudtak gyorsabban kilábalni a válságból.

5. A VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA ÉS ARÁNYA TECHNOLÓGIA SZERINT, ILLETVE TUDÁSBÁZISA MÉRETKATEGÓRIA SZERINT AZ EU-BAN

	KKV-n belüli aránya (%)	
	EU	Magyarország
Feldolgozóipar		
High-tech	0,2	0,2
Medium High tech	0,9	1
Medium Low tech	3,3	3,4
Low tech	5,1	4,5
Szolgáltatások		
Tudásalapú szolgáltatások	20,9	29,3
Piaci tudásalapú szolgáltatások	16,5	22,2

Forrás: EU SMEs in 2012

Megjegyzés: a vállalatok számát az Eurostat Structural Business Statistics alapján jegyezték. Az arányokat az egyes technológiai, illetve tudásszegmens KKV-inak (illetve nagyvállalkozásainak) az EU-ban lévő összes KKV (illetve nagyvállalkozás) számához viszonyított százalékából számították.

Nemzetközi összehasonlításban, a fenti táblázatból látható, hogy a szolgáltatások körében és a feldolgozóiparban is magas a tudás-intenzív szolgáltatást nyújtó vállalkozások súlya a KKV-ken belül. Ebből a szempontból tehát Magyarország speciális helyzetben van – a bemutatott adatok alapján – hiszen a tudás-intenzív vállalkozások magas aránya ellenére a válsági utáni kilábalás lassabbnak tűnik.